

Misdaad- en justitieberichtgeving : de steeds nadrukkelijker roep om meer verantwoordelijkheidsbesef in de journalistiek

DIRK VOORHOOF^[1]

De gespannen verhouding tussen media en justitie

De vraag naar de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de journalistieke verslaggeving omtrent (ge)recht en criminaliteit is de voorbije jaren en maanden 'aan de orde van de dag'. Maar ook de wijze waarop justitie omgaat met de media is voorwerp van kritiek. In talloze vonnissen en arresten van de voorbije jaren en maanden kwam het spanningsveld tussen gerecht en journalistiek ter sprake^[2] en in tal van publicaties ging de aandacht naar de 'problematische relatie' tussen media en justitie^[3]. Tijdens het senaatscolloquium *Justitie & Media* (december 1995)^[4] werden meerdere voorstellen gedaan om die toestand op te lossen. Toch lijkt het erop alsof er maar weinig veranderd is. Integendeel, de kritiek over en weer houdt aan: de journalistiek lijkt, vooral onder druk van commercie en marktconcurrentie, steeds minder bekommerd om de kwaliteitsbewaking van de gerechtsverslaggeving. Vanuit de journalistieke sector reageert men telkens bijzonder scherp tegen veroordelingen wegens onrechtmatige journalistiek. Tevens laakt men het gebrek aan respect voor het journalistieke bronnengeheim door justitie en politie en bekritiseert men fel het te pas en te onpas hanteren door de kortgedingrechter van het dwangbevel tot publicatie- of uitzendverbod. Stilaan een eentonig refrein?

[1] Hoogleraar Universiteit Gent

[2] Zie onder meer het themanummer 'Du journaliste juge au journaliste jugé / De journalist en de rechter', *Auteurs & Media*, 2000/1-2.

[3] G. RINGLET en M. LITS (eds.), *La presse et les affaires*, Brussel, Edit. Vie Ouvrière, 1995; J. CLEMENT en M. VAN DE PUTTE, *De vierde macht. De gespannen driehoeksverhouding tussen media, gerecht en politiek*, Groot-Bijgaarden, Globe, 1996; P. DELTOUR, *Man bijt hond. Over pers, politiek en gerecht*, Antwerpen, Icarus, 1996; A. STROWEL en F. TULKENS (eds.), *Prévention et réparation des préjudices causés par les médias*, Brussel, Larcier, 1998; D. VOORHOOF, *De Relatie tussen Media en Justitie*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1998 en A. LUYTEN, *Pers, politie, Justitie. Een haat-liefde verhouding*, Brussel, VUBPress, 1998.

[4] H. BOSLY, D. D'HOOGHE en D. VOORHOOF, *Justitie & Media*, Drie pre-adviezen op vraag van de minister van Justitie, Brussel, ministerie van Justitie, 1995 en X., *Justitie & Media*, Referaten van het Colloquium, Brussel, Senaat, 1996.

Initiatieven in de justitiesector

Toch werden al enkele initiatieven genomen om tegemoet te komen aan bepaalde knelpunten in de moeilijke relatie tussen justitie en de media. Zo was er in uitvoering van de wet-Franchimont vooral de omzendbrief pers/justitie van 1999^[1]. Het wetboek van Strafvordering expliciteert voortaan het geheime karakter van het opsporingsonderzoek en van het gerechtelijk onderzoek, maar machtigt tegelijk 'indien het openbaar belang het vereist' de procureur des Konings om aan de media gegevens omtrent het onderzoek te verstrekken^[2]. Het parket moet bij de informatieverstrekking van gegevens aan de pers wel toezien op de inachtneming van het vermoeden van onschuld, de rechten van de verdediging van de verdachte, het slachtoffer en derden, het privéleven en de waardigheid van personen. Voor zover mogelijk wordt de identiteit van de in het dossier genoemde personen niet vrijgegeven. Tegelijk gaf het openbaar ministerie hiermee een wettelijke basis aan de persvoorlichting, materie die nu veel grondiger dan vroeger is uitgewerkt in de *omzendbrief van 30 april 1999*^[3]. Nieuw zijn vooral de bepalingen in verband met de delegatiemogelijkheden voor de informatieverstrekking door de politie, de bepalingen in verband met de aard, de inhoud en de vorm van de gerechtelijke informatieverstrekking (actief/passief), alsook de afspraken die met de pers kunnen worden gemaakt rond bepaalde communicatietechnieken (informatieverstrekking 'on/off the record', achtergrondinformatie, embargo, informatiestop). Opmerkelijk is het feit dat de omzendbrief als principe vooropstelt dat de informatie exclusief wordt verstrekt aan beroepsjournalisten. Daar staat wel tegenover dat wanneer de betrokken journalist bepaalde afspraken rond de gehanteerde communicatietechniek niet respecteert, de procureur des Konings of de perswoordvoerder van de politie dit kan melden aan de hoofdredacteur van het medium in kwestie én aan de AVBB, dit met het oog op de behandeling door de deontologische instanties. Of politie en justitie ook daadwerkelijk enige vorm van feedback (kunnen) organiseren is echter zeer de vraag. Of heeft men te weinig vertrouwen in de behandeling door de bestaande 'deontologische instanties'?

[1] Col 7/99 Gezamenlijke omzendbrief van 30 april 1999 van de minister van Justitie en het College van procureurs-generaal betreffende de informatieverstrekking aan de pers door de gerechtelijke overheden en de politiediensten gedurende de fase van het vooronderzoek. *B.S.* 2 maart 2000. Zie ook C. DOUTRELEPONT, 'Les relations entre la justice et la presse. Evolution depuis la Loi Franchimont', *Journ. Proc.* 1999/371, 18-21; D. VOORHOOF, 'De Wet Franchimont en de persvoorlichting door het parket: de omzendbrief van de minister van Justitie en het College van procureurs-generaal', *Journ. Proc.* 1999/372, 12-13; P. DELTOUR, 'De circulaire Van Parys: het gerecht praat weer met de pers', *De Journalist* 1999/3, 9-13 en B. VANLERBERGHE, 'De nieuwe richtlijn persgerecht, een stap naar een grotere openheid van justitie', *AM* 2001/1-2, 9-17.

[2] Art. 28quinquies § 3 en 57 § 3 S.V. In de fase van het gerechtelijk onderzoek kunnen de persmededelingen slechts met toestemming van de onderzoeksrechter.

[3] Zie bijlage achterin dit tijdschrift.

Sinds enkele jaren organiseert het ministerie van Justitie, in het kader van de vorming van magistraten (zetel en parket), een opleiding waarin de relatie media en justitie en de justitiële persvoorlichting centraal staan. Tegelijk werd de persvoorlichting door de parketten beter georganiseerd en werd ook een (voorzichtige) aanzet gegeven tot de persvoorlichting door de vonnisgerechten. De arresten van zowel de Raad van State, het Arbitragehof en het Hof van Cassatie zijn voortaan on-line toegankelijk. Er werden ernstige inspanningen geleverd om zowel via de website van het ministerie van Justitie^[1] als via een overzichtelijke, maar niet feilloze brochure^[2] de organisatie en werking van justitie te verduidelijken aan een breder publiek^[3].

Initiatieven van verschillende wetgevers en diverse beleidsopties

In het verlengde van de conclusies en aanbevelingen van het senaatscolloquium *Justitie & Media* werd een wetsontwerp ingediend tot hervorming van de *Antwoordrechtwet*, met daarin speciale aandacht voor een uitgesteld recht van antwoord na seponering, vrijspraak of buitenvervolginstelling van een eerder bij naam in de media genoemde verdachte, beklagde of beschuldigde^[1]. Artikel 13 van het wetsontwerp stelt een recht van antwoord 'sui generis' in het vooruitzicht, in essentie ter bevestiging van het vermoeden van onschuld naar aanleiding van de rechtsverslaggeving: 'Onverminderd de andere rechtsmiddelen heeft elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die in een periodiek medium als verdachte, beklagde of beschuldigde met naam is vermeld of impliciet wordt aangewezen, het recht om de kosteloze opname van een informatie te verzoeken (...). Het verzoek tot opname van een informatie moet worden verzonden binnen een termijn van drie maanden te rekenen van de dag waarop de beslissing tot buitenvervolginstelling, tot vrijspraak of tot seponering werd uitgesproken.' De algemene doelstelling van het wetsontwerp is 'de rechtsregeling inzake het recht van antwoord te actualiseren en bij te werken door bepaalde onvolkomenheden te verbeteren

[1] www.just.fgov.be

[2] X. *Justitie in België*, Brussel, ministerie van Justitie, 2000 (*La Justice en Belgique*).

[3] Zie L. LENAERTS, 'Justitie in België: een gemiste kans', *De Juristenkrant* 2001/26, 11.

[4] Wetsontwerp betreffende het recht van antwoord en het recht van informatie. *Parl. St.* Kamer 1999-2000, nr. 815 en Wetsontwerp tot wijziging van artikel 587 van het Gerechtelijk Wetboek, *Parl. St.* Kamer 1999-2000, nr. 816. Zie ook: Wetsontwerp betreffende het recht van antwoord en het recht van informatie, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 2034; Wetsontwerp tot wijziging van artikel 587 van het Gerechtelijk Wetboek, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 2035; Wetsvoorstel betreffende het recht van antwoord en het recht van informatie en tot wijziging van het artikel 587 van het Gerechtelijk Wetboek, *Parl. St.* Kamer 1999-2000, nr. 325/1. Een analoog voorstel is ook ingediend in het Vlaams Parlement, maar dan enkel voor de radio en de televisie als gemeenschapsaangelegenheid: Voorstel van decreet houdende het recht op informatie via radio en televisie en houdende instelling van een recht van antwoord en een recht van mededeling ten aanzien van radio en televisie, *Parl. St.* VI, Parl. 1999, nr. 52/1.

ren, zodat deze haar fundamentele rol van correctief en aanvulling van de persvrijheid ten volle kan vervullen en kan zorgen voor een doeltreffende en snelle rechtsbedeling.^[1]

Vorig jaar is ook een wetsvoorstel ingediend tot oprichting van een Raad voor de Journalistiek^[2]. Hier is het uitgangspunt dat er structurele instrumenten moeten zijn om de naleving van de journalistieke deontologie af te dwingen. Hoewel het wetsvoorstel zeer nadrukkelijk het uitgangspunt van de zelfregulering door de mediasector onderstreept, wordt toch geopteerd voor een 'wettelijk onderbouwde Raad voor de Journalistiek (...) als noodzakelijk instrumentarium om de uitbouw, richting en – afdwingbare en uitvoerbare – controle van de journalistieke deontologie te verzekeren.' De belangrijkste opdrachten die aan de raad toevertrouwd worden, zijn het opstellen van een journalistieke deontologische code en de beslechting van geschillen omtrent de naleving van die code. Het wetsvoorstel opteert ook voor de behandeling door de Raad van de Journalistiek van betwistingen in verband met het recht van antwoord én voor de oprichting van een ombudsdienst voor de media. Een probleem is wel dat een federale wet enkel betrekking kan hebben op de mediasector zonder de radio en de televisie. Deze materie is immers voorbehouden aan de gemeenschappen (art. 4, 6° BWHI).

Op het niveau van de Vlaamse gemeenschap lijkt men deze bevoegdheid overigens zeer ruim, allicht te ruim te interpreteren. Uit verschillende beleidsverklaringen en daadwerkelijke initiatieven blijkt in elk geval de sterke bekommernis om de journalistieke *accountability*, de aandacht voor kwaliteit in de journalistiek, de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de mediasector.

In het Vlaams regeerakkoord (juli 1999) wordt als nooit tevoren de nadruk gelegd op de 'bijzondere verantwoordelijkheid' van journalisten én uitgevers. Ook is de noodzaak beklemtoond van de ontwikkeling en evaluatie van een deontologische code voor de journalistiek. De Commissie Cultuur, Media en Sport van het Vlaams Parlement organiseerde een hoorzitting op 30 maart en 4 mei 2000 rond de deontologie in de media^[3]. Ook de voorzitter van het Vlaams Parlement richt in zijn krachtlijnen voor het beleid 1999-2004 nadrukkelijk de aandacht op de 'responsabilisering van de media'

- [1] Wetsontwerp betreffende het recht van antwoord en het recht van informatie, *Parl. St. Kamer* 1999-2000, nr. 815/1 (samenvatting en memorie van toelichting).
- [2] Wetsvoorstel tot oprichting van een Raad voor de Journalistiek en tot wijziging van de wetgeving betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist, wat de journalist in bijberoep betreft, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, nr. 365/1.
- [3] Zie ook Voorstel van resolutie betreffende maatregelen ter bevordering van kwaliteit in de media, *Parl. St. VI, Parl.* 1999-2000, nr. 1

via verschillende hefboomen of mechanismen^[1]. In de *beleidsbrief Media* van de Vlaamse minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media wordt aangedrongen op de installatie van een Raad voor de Journalistiek binnen de Vlaamse Vereniging voor Beroepsjournalisten. De beleidsbrief vermeldt dat de minister 'met het oog op de installatie van deze nieuwe Raad' toegezegd heeft om de werkingssubsidie aan de VVJ te verhogen met 2 miljoen frank^[2]. In het protocol van 27 juli 1998, afgesloten tussen de Vlaamse regering en de dag- en weekbladuitgevers, stelt de Vlaamse overheid financiering in het vooruitzicht voor initiatieven die de kwaliteit van de journalistiek in de Vlaamse pers kunnen helpen optimaliseren (opleiding, bijscholing...). De Vlaamse overheid staat ook in voor de medefinanciering van het Fonds Pascal Decroos, een fonds dat werkbeurzen ter beschikking stelt aan bijzondere journalistieke projecten en projecten voor onderzoeksjournalistiek^[3]. Ook in de taakomschrijving in de opdracht van de VRT staat de notie 'kwaliteit' van de nieuws- en informatieprogramma's centraal. Tegenover de overheidsfinanciering van de openbare omroep staan namelijk enkele verplichtingen inzake de kwaliteitsbewaking van de nieuwsberichterij, o.a. vastgelegd in het redactiestatuut en de deontologische code van de VRT^[4]. De Vlaamse Geschillenraad voor radio en televisie bewaakt evenzeer de onpartijdigheid en de naleving van de regels van de journalistieke deontologie in de nieuws- en informatieprogramma's op de Vlaamse televisieomroepen^[5].

Naar een Raad voor de Journalistiek?

Binnen de sector journalistiek wordt de voorbije maanden als nooit tevoren een debat gevoerd over de noodzaak om de kwaliteit van het journalistieke eindproduct beter te bewaken. Daarbij gaat de aandacht telkens weer naar de gerecht- en misdaadverslag-

- [1] N. DE BATSELIER, *Voorstellen van de Voorzitter aan het Vlaams Parlement voor de krachtlijnen van het beleid 1999-2004 van het Vlaams Parlement*, 15 december 1999 (zie ook www.vlaamsparlament.be).
- [2] Beleidsbrief Media 2000, *Parl. St. VI, Parl.*, 2000-2001, nr. 455/1 (punt 2.2.8.4.).
- [3] Voor meer informatie, zie www.fondspascaldecroos.com
- [4] Zie artikel 2 en 3 van de Beheersovereenkomst tussen de VRT en de Vlaamse regering, 3 juni 1997 en artikel 23 § 1 van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd bij Besluit van de Vlaamse Regering van 25 januari 1995, *B.S.* 30 mei 1995, zoals bekrachtigd bij Decreet van 8 maart 1995, *B.S.* 31 mei 1995, err. 31 oktober 1995 (herh. gewijzigd). Voor de tekst van het VRT-redactiestatuut en deontologische code: L. NEELS, D. VOORHOOF, H. MAERTENS en V. CASTILLE, *Medialex*, Kluwer, Diegem, 2000 (zesde editie), 535.
- [5] Voor een situering zie D. VOORHOOF, 'De Vlaamse Geschillenraad voor radio en televisie: het moeilijke evenwicht tussen journalistieke vrijheid en dwingende bepalingen inzake niet-discriminatie, onpartijdigheid en de naleving van de journalistieke deontologie', *AM* 2000/4, 481-483.

geving^[1]. Door de beroepsvereniging van journalisten (AVBB/VVJ) is de optie genomen voor de autonome uitbouw van zelfregulering, zonder enig wettelijk kader dus. Er staat een project in de steigers tot oprichting van een Raad voor de Journalistiek, een adviesorgaan dat op een meer performante en meer transparante wijze en vooral met een breder draagvlak, gezaghebbende ijkpunten zou moeten kunnen uitzetten in verband met de journalistieke deontologie^[2]. Op het niveau van sommige redacties (pers en omroep) zijn aanvullende codes of aanbevelingen uitgewerkt in verband met misdaad- en gerechtsverslaggeving. Daarnaast lanceerde de Koning Boudewijnstichting, in samenwerking met de beroepsvereniging van journalisten, onlangs een initiatief om binnen korte termijn een overzichtelijke handleiding over pers en justitie te publiceren, een vademecum dat zou moeten uitgroeien tot een nuttige leidraad, niet alleen voor gerechtsjournalisten, maar voor alle andere journalisten. In een aantal universitaire curricula van de richting Communicatiewetenschap en in de programma's van journalistieke opleidingen wordt sedert kort meer aandacht besteed aan journalistieke deontologie en aan de basisprincipes en professionele vuistregels inzake gerechtsverslaggeving. De redacties van de openbare omroep VRT en van de krant *De Standaard* hebben het initiatief genomen tot een open debatronde met de academische wereld: een forum waarin de 'accountability' van journalisten en uitgevers/directies centraal ter discussie staat...

Hoe 'kwaliteit' en 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' afdwingen?

De algemene indruk is dat er veel gepraat en geschreven is, maar dat er tot nu toe al bij al te weinig geconcretiseerd werd. Ondertussen is ook duidelijk geworden dat het proberen waarborgen van 'kwaliteit' of van 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' in de mediasector bijzonder problematisch verloopt. Het opstarten van een Raad voor de Journalistiek wordt nu al jaren voorbereid, maar journalisten en uitgevers blijken toch maar moeizaam dit project samen te willen dragen.

Van hun kant staan de vertegenwoordigers van justitie of de wetgevers dan weer klaar om via een wettelijk kader en afdwingbare juridische regels een betere en meer verantwoorde gerechtsverslaggeving te waarborgen. De voorbije jaren is echter vooral uit de Straatsburgse rechtspraak in verband met artikel 10 EVRM duidelijk gebleken dat de mogelijkheden van het recht om verbiedend of sanctionerend in te grijpen in de gerechtsverslaggeving, al bij al beperkt zijn. Het Europees Hof voor de Rechten van de

- [1] P. DELTOUR, 'Waar of niet waar? Enkele actuele (vast)stellingen over journalistiek', *Samenleving en politiek* 1998/4, 14-21.
- [2] D. VOORHOOF, 'Journalisten zonder grenzen?', *AM* 2001/1-2, 36-48. Zie ook P. DELTOUR, 'Journalisten en uitgevers zaaien kiem voor Raad voor de Journalistiek', *De Journalist* 1999/4, 9-10 en D. VOORHOOF, 'Naar een Raad voor de Journalistiek?', *Samenleving en politiek* 1998/4, 22-26.

Mens heeft in een aantal arresten een bijzonder hoog beschermingsniveau gegeven aan de kritische berichtgeving in verband met politie en justitie. De journalistieke rapportage in verband met lopend gerechtelijk onderzoek of hangende rechtszaken is door de recente Straatsburgse rechtspraak op een opvallende wijze in bescherming genomen tegen vaak al te verregaande of te nadrukkelijke vormen van overheidsinmenging^[1]. Bij elke overheidsinmenging, in de vorm van een correctionele veroordeling of een civielrechtelijke schadeloosstelling, moet telkens op een ernstige manier vertrokken worden van een basisprincipe: het belang van de vrijheid van journalistieke verslaggeving in het kader van een democratische rechtsstaat. Met beperkingen of sancties moet men, vanuit het perspectief van artikel 10 EVRM, bijzonder zuinig omspringen...^[2]

Of de repressieve aanpak, onder de vorm van de correctionalisering van drukpers-misdrijven, de aangewezen weg is, mag men sterk betwijfelen. Toch wordt in een aantal recente publicaties^[3] weer nadrukkelijk gekozen voor dat perspectief. Samen met F. Jongen concludeert P. Legros 'qu'il est décidément temps de réviser l'article 150 de la Constitution et de correctionnaliser le délit de presse'.^[4]

Media en kortgeding: de juridische bokshandschoen?

Ondertussen blijkt wel dat men steeds vaker een beroep doet op de kortgedingrechter om (vermeende) inbreuken op journalistieke zorgvuldigheid, het recht op afbeelding of het geheim van het onderzoek te counteren via een uitzend- of verspreidingsverbod. In het recente verleden hebben de voorzitters van rechtbanken en hoven van beroep bijzonder lichtzinnig ongesprongen met de drastische maatregel van een verspreidingsverbod van een boek of een nummer van een tijdschrift (of van een uitzendverbod van een televisieprogramma), soms ook op eenzijdig verzoekschrift. In twee recente

- [1] Zie o.a. D. VOORHOOF, 'Het Europese 'First Amendment'. De Straatsburgse jurisprudentie over artikel 10 EVRM (1996-juli 1999)', *Mediaforum* 1999/10, 264-271 en 1999/11-12, 304-313. Zie ook *Auteurs & Media* 2001/1-2, 80-82, 2000/3, 305-309 en 2000/4, 440-443.
- [2] Zie vooral EHRM 26 april 1979, Sunday Times t. V.K., EHRM 25 juni 1992, Thorgerir Thorgerirson t. Island; EHRM 27 maart 1996, Goodwin t. V.K.; EHRM 24 februari 1997, De Haes en Gijssels t. België; EHRM 20 mei 1999, Bladet Tromsø t. Noorwegen; EHRM 11 januari 2000, News Verlags GmbH & CoKG t. Oostenrijk en EHRM 3 oktober 2000, Du Roy en Malaurie t. Frankrijk.
- [3] Zie het pas gepubliceerde boek *Mélanges offerts à Michel Hanotian* (Brussel, Bruylant, 2000), met daarin de bijdragen van F. JONGEN, 'Quand un juge mord un journaliste (contribution à une réhabilitation de la responsabilité pénale des médias)' (53-88) en P. LEGROS, 'Liberté de la presse, immunité pénale et hiérarchie des valeurs' (113-121).
- [4] 'dat het beslist tijd is om artikel 150 van de Grondwet te herzien en het persdelict te correctionaliseren.'

voorbeelden werd na procedure op derdenverzet overigens duidelijk dat het negeren van het recht op verdediging in dit soort zaken volstrekt onverantwoord is^[1].

Sinds 1831 bepaalt artikel 25, lid 1 (toen: art. 18, lid 1) van de Belgische Grondwet nochtans onveranderd: 'De drukpers is vrij: de censuur kan nooit worden ingevoerd (...)'. Na jarenlange discussie in de rechtsleer en nadat ook in de rechtspraak volstrekt tegengestelde standpunten werden ingenomen^[2], heeft het cassatiearrest van 29 juni 2000 duidelijk gemaakt dat een rechterlijk verspreidingsverbod van een gedrukte publicatie, in bepaalde omstandigheden niet in strijd is met artikel 25, lid 1 G.W.^[3].

Volgens het Hof van Cassatie is er geen sprake van een door de Grondwet verboden censuurmaatregel wanneer de rechter in kort geding bevel oplegt tot stopzetting van de verdere verspreiding van een periodieke publicatie, althans in de omstandigheid dat het betreffende nummer van het weekblad 'al gedrukt en verkocht was' en het 'reeds ruim verspreid was ten tijde van de betekening van de beschikking die ertoe strekte het uit de handel te nemen'.

Het belangrijkste gevolg van het arrest van 29 juni 2000 is dat voortaan de kortgeding-rechter, eventueel in een procedure op eenzijdig verzoekschrift^[4], in toepassing van artikel 18 en 584 Ger.W. verbod kan opleggen tot (verdere) verspreiding van een publicatie zonder daarmee de bepaling van artikel 25, lid 1 G.W. geweld aan te doen. Daarmee is de kortgedingrechtpraak van de voorbije jaren, die een dergelijke

- [1] Voorz. Rb. Brussel (Kort Ged. – Derdenverzet) 16 maart 2001, VRT t. C. Devlies en Voorz. Rb. Brussel (Kort Ged. – Derdenverzet) 21 maart 2001, Mediasis (Menzo) t. Ph. Hoste.
- [2] Zie o.a. G. DE LEVAL, 'La justice et la presse', in X., *Justice & Media, Referaten van het colloquium*, Brussel, 1996, 101-109; M. HANOTIAU, 'La censure de la presse écrite par le juge des référés', *AM* 1997, 203-212; S. HOEBEKE en B. MOUFFE, *Le Droit de la Presse*, Brussel, Academia Bruylant, 2000, 529-551; F. TULKENS en A. STROWEL, 'Les actions préventives et les actions collectives en matière de médias', in A. STROWEL en F. TULKENS, *Prévention et réparation des préjudices causés par les médias*, Brussel, Larcier, 1998, 69-91; J. VELAERS, 'De actuele toepassing van de grondwettelijke waarborgen inzake de vrijheid van de media', *Jaarboek Mensenrechten* 1995-1996, 83-109; D. VOORHOOF, 'Beperkingen op de expressievrijheid via de kortgeding-rechter: een omstreden rechtsmiddel', *AM* 1996, 168-171; D. VOORHOOF, 'De beoordeling in kort geding van de spoedeisendheid van een verspreidingsverbod van een gedrukte publicatie (boek, tijdschrift, ...)', *AM* 1998, 49-51 en D. VOORHOOF, 'Boek in verband met zaak Dutroux na kort geding uit de handel', *A.J.T.* 1998-1999, 797-807.
- [3] F. TULKENS en A. STROWEL, 'L'arrest Leempoel et Editions Ciné Revue: de l'art de mettre fin à une controverse', (noot onder Cass. 29 juni 2000), *Journ. Proc.* 2000, afl. 398, 28-31. Zie ook F. JONGEN, 'Le juge est-il un censeur?', (noot onder Cass. 29 juni 2000), *J.L.M.B.* 2000, 1592-1595.
- [4] Art. 1025-1034 Ger. W.

rechterlijke tussenkomst principieel en categoriek als een preventieve en daarom verboden censuurmaatregel beschouwde, aan de kant geschoven^[1]. Het is duidelijk dat de kortgedingrechter na het cassatiearrest van 29 juni 2000 een verregaande bevoegdheid bezit om verbod tot verspreiding op te leggen van een boek, een tijdschrift of ongeacht welke gedrukte publicatie. Inzake het verbod op de uitzending van een TV-programma^[2] of het aanbieden van bepaalde informatie via internet^[3] lijken er, afgaande op recente rechtspraak, al helemaal geen grondwettelijke problemen te rijzen^[4].

De rechterlijke macht heeft zich aldus wel erg veel bevoegdheid toegeëigend om, op vordering van één persoon die zich benadeeld acht, verbiedend tussen te komen in de vrijheid van meningsuiting en informatie en in de vrijheid van de media. Wil men deze vorm van tussenkomst door de rechter inperken – en daar bestaan veel goede redenen voor – dan lijkt een (grond)wetgevend initiatief dringend noodzakelijk^[5].

De hoogste tijd voor actie!

De journalistieke sector, of juist: de mediasector, moet beseffen dat hij minstens mede aan de basis ligt van enkele van de hierboven gesignaleerde ontwikkelingen. Er is het wetsvoorstel voor een wettelijk kader voor een Raad voor de Journalistiek. Er is het pleidooi voor de correctionalisering van de drukpersmisdrijven. Er is het toenemende aantal voorlopige maatregelen via de kortgedingrechter in de vorm van een verspreidings- of uitzendverbod. En er is het stijgende aantal veroordelingen van journalisten wegens onrechtmatige spoor- en gerechtjournalistiek, met bovendien een verhoging van de toegewezen schadevergoeding – daardoor krijgen deze veroordelingen door de civiele rechter een bestraffend, punitief karakter.

Deze ontwikkelingen vormen een bedreiging voor de kritische en onafhankelijke journalistiek. Tegelijk moeten het signalen zijn voor de sector dat men dringend en

- [1] Zie o.a. Voorz. Rb. Antwerpen (Kort Ged.) 4 juli 1994, *A.J.T.* 1994-1995, 84; Voorz. Rb. Luik (Kort Ged.) 19 oktober 1994, *J.T.* 1995, 30 en *Journ. Proc.* 1994, afl. 272, 25; Voorz. Rb. Antwerpen 19 september 1997, *AM* 1997, 408 en Voorz. Rb. Gent (Kort Ged.) 30 oktober 1998, *AM* 1999, 101.
- [2] Voorz. Rb. Brussel (Kort Ged. – Fenz. Verz.) 4 oktober 2000, *AM* 2000/4, 470.
- [3] Voorz. Rb. Namen (Kort Ged.) 9 augustus 2000, *J.L.M.B.* 2000, 1182, met noot F. JONGEN en *Mediaforum* 2000, 322.
- [4] Zie ook M. HANOTIAU en M. KADANER, 'Le référé dans la presse écrite et dans l'audiovisuel', *Rev. dr. ULB* 1993, 151-158; M. HANOTIAU, 'La censure de la presse écrite par le juge des référés', *l.c.*, 203-212 en F. JONGEN, 'Le juge est-il un censeur?', (noot onder Cass. 29 juni 2000), *l.c.*, 1592-1595. Vgl. Cass. 9 december 1981, *J.T.* 1983, 133 en *Arr. Cass.* 1981-1982, 491.
- [5] Zie: *Parl. St. Senaat*, B.Z. 1991-1992, nr. 299/1 (J. Daras, F. Lozie en J.-F. Vaes), *Parl. St. Kamer*, B.Z. 1991-1992, nr. 370/1 (H. Simons en H. Van Dienderen) en vooral *Parl. St. Kamer*, 1995-1996, nr. 306 (D. Van der Maelen, R. Landuyt en D. Vandenbossche).

gevat een aantal initiatieven op de sporen moet zetten, wil men voorkomen dat bepaalde ongewenste ontwikkelingen verder accumuleren.

Op gevaar af zelf een eentonig refrein te produceren, eindigen we met de volgende bedenking: 'Niet dat een Raad voor Journalistiek als een toverformule alle problemen zal oplossen. Maar als de journalistiek ernstig wil worden genomen en haar geloofwaardigheid niet (verder) wil hypothekeren, moet de hand nu wel aan de ploeg worden geslagen. Het is aan de journalistieke sector om te bewijzen dat persvrijheid en verantwoordelijkheidsbesef elkaar in evenwicht kunnen houden (...). De ontwikkelingen op hun beloop laten, zou wel eens gevolgen kunnen hebben waar niemand beter van wordt'¹¹¹.

---

[1] AM 1998. 90 en AM. 2000/1-2. 48.